

tan; schijne
ing van Prof.
te hebben
voor, zoo
an in Zijn
et iemand
gekomen
drongen, het
onlijk van den
aan.

op Hebr. 5.

ke hogepriester,
menschen voor-
ten behoeve van
in hetgeen de
id God betreft
slachtoffers te
de zonden.
macht gezind zijn
ouderlingen en
niet hij ook zelf
is behept.

om juist moet
het volk, zoo
zelft vallen in
de zonden.

te voor zichzelf
d het eereambt,
open wordt door
trouwens ook

ok Christus. Hij
niet de eerzame
hogepriester in
(dat heeft) Hij
tot Hem gezegd

zigt Gij, Ik heb
reekt.
Hij ook in een
dijn zegt.
center in eeuwige
orde van Mel-

(n.l. Christus)
dagen, dat Hij
gebeden en min-
rd met sterk ge-
en tot Hem, die
dood verlossen
hoord vanwege
id.

eft Hij, alhoewel
gehoorzaamheid
tegenen Hij leidt,
het hoogtepunt
rd Hij voor al
een gezamenlijk
van eeuwig heil.

e door God was
als hogeprie-
orde van Melch-

degen (Melch-
de wij vele din-
en, die mogelijk
ten zijn, daar nu
len zijn in het

hoewel Gij, wat
angaat, lestaans
elt ge weer van
en u de grond-
woorden Gods
zijn in den toe-
en, dat ge melk-
niet vaste spij-

eder, die nog bij
heeft geen ver-
t woord der ge-
want hij is een

de volkomenen
vaste voedsel, zij
er de gewoonte
merkingen heb-
d van kwaad to

bestek al de
aan.

ve voor de
dan: „wordt
(v.) De inlas-
in den grond-
statie tot God.

kan hebben
een gedachte,
gezind zijn

de Stv. weer

k het „ambt“
heide tot zijn

ys 5. De Stv.
eft verheer-
Het verdient
heide te lezen:
edaan.

oor „verhoord
of. Grosheide:
mheid“.

a geheiligd
oogtepunt

derscheid tus-
(Stv.) en „die
of. Grosheide).
is.

s 14. De Stv.
„die door de

gewooneheid de zinnen geoefend hebben, tot onderscheiding beide des goeds en des kwaads“. Eenvoudiger is de vertaling van Prof. Grosheide: „die een door de gewoonte geoefende opmerkingsgave hebben om goed van kwaad te onderscheiden“.

Vóór wij nog een perikoop afdrukken, brengen wij nog een paar enkele teksten onder de aandacht.

By. Hebr. 9:1.

De Stv. brengt wel wat in verlegenheid met haar: „Zoo had dan wel ook het eerste [verbond] rechten van den [Gods]dienst en het wereldlijke heilighdom“. Maar de vertaling van Prof. Grosheide leidt weer dadelijk uit de impasse: „Zoo had dus ook wel het eerste testament voorschriften voor den eeredienst en het bekende heilighdom, dat aardisch was“.

Ook Hebr. 12:28.

„Daarom, alzo wij een onbeweeglijk koninkrijk ontvangen, laat ons de genade vasthouden, door dewelke wij welbehaaglijk Gode mogen dienen, met eerbiedingen godvruchtigheid“. Aldus de Stv. „Daarom, nu we een koninklijke heerschappij, die niet wankelen kan, ontvangen, laten we dankbaarheid toonen, om daardoor God te vereeren, gelijk het Hem behaagt, in vroomheid en vrees“. Aldus Prof. Grosheide.

Vooraf de verandering van „laat ons de genade vasthouden“ in: „laten we dankbaarheid toonen“ is stellig niet zonder belang.

Ten besluite geven wij nog Hebr. 6:4-12 in beide vertalingen.

4. Want het is onmogelijk, degenen, die ons verlichtgevoert zijn, en de hemelsche gaven gemeen hebben, en de Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn.

5. En gesmaakt hebben het goede Woord Gods, en de krachten der toekomstende eeuw.

6. En afvallig worden; (dij, nu ik) wederom te vernieuwen tot bekeering, als welke zichzelve den Zoon van God wederom kruisigen en openlijk te schande maken.

7. Want de aarde, die den regen, mensigmaal op haar komende, indrinkt, en bekwaam kruid voortbrengt voor degenen, door welke zij ook geboomd wordt, die ontvangt reën van God.

8. Maar die doornen en distelen draagt, die is verwerpelijk, en nabij de verdoeking, welker einde is tot verbranding.

9. Maar geliefden! wij verzeeken ons van u betere dingen, en met de zaligheid gevoegd, hoewel wij alzo spreken.

10. Want God is niet onrechtvaardig, dat Hij uw werk zou vergeten, en den arbeid der Heide, die gij aan Zijnen Naam bewezen hebt, als die de heiligen gediend hebt en nog dient.

11. Maar wij begeeren, dat een iegelijk van u dezelfde maarstigheid bewijze, tot de volle verzekering der hoop, tot het einde toe.

12. Opdat gij niet traag wordt, maar navolgers zijt dergenen, die door geloof en lijdzaamheid de beloftenissen bevruchten.

Speciaal de verzen 8, 9, 11 en 12 bevelen wij ter vergelijking aan.

Hiermee is dit deel van ons onderzoek ten einde. Of iemand het niet met al de voorgestelde wijzigingen eens is, doet niets ter zake.

Wanneer er een deputaatschap benoemd wordt om voor een verbeterde vertaling zorg te dragen, zal dat de verschillen wel nauwgezet wikkelen en wegen en wellicht op vele punten met nog een andere vertaling komen.

Twee dingen zijn echter wel gebleken. Vooreerst: dat de Statenvertaling dringend verbetering behoeft.

Vervolgens: dat wij overgenoegzaam voorbereidend materiaal beschikken om thans reeds den arbeid aan te vangen.

= Schrift en Schriftbeschouwing.

V.

De mechanische Schriftopvatting, gelijk die van schismatische zijde wordt gepropageerd, in weerwil van het met nadruk op teischen van de kwalifikatie „organisch“ voor hun Schriftbeschouwing, ademt alzo allesbehalve den Bavinck-geest.

Misshien zal men zich beroepen op een „laten“ of op een „officieusen“ Bavinck, gelijk te doen bij sommigen gebruikelijk is, maar onderscheiden malen hebben wij reeds het recht daartoe betwist en ook de gronden daarvoor aangegeven.

Trouwens, waar men van schismatieken kant druk werkt met citaten, ook van Bavinck, lieten wij Bavinck, gelijk hij zich in zijn meest bezonken werk, zijn Dogmatiek zich uitte, spreken.

En dat op een wijze, welke voor geen tweesleuteling uitlegging vatbaar is.

Iets langer wenschen wij bij Kuyper stil te staan. Hij heeft dit onderwerp herhaaldelijk ter sprake gebracht.

Al wat hij dienaangaande schreef te citeeren, zou de perken van deze artikelenreeks te buiten gaan.

Ook hier moeten wij ons bepalen tot het voornaamste.

En dan zal wel niemand ontkennen, dat Kuyper's magistrale „Encyclopaedie der Heilige Godgeleerdheid“ tot zijn rustigste boeken behoort.

Het is niet uit weekbladartikelen ontstaan, maar opzettelijk als boek geschreven.

Daarbij kon hij zich wetenschappelijk geheel laten gaan.

Ieder woord is gewikt en gewogen.

Welnu, in het tweede deel § 53, bl. 519 v.v. handelt hij over het principium Theologiae (het beginsel der Theologie) in werking.

Onder dit principium Theologiae verstaat hij, gelijk uit de vorige paragraaf en ook uit het volgende citaat genoegzaam blijkt, niets anders dan de Heilige Schrift.

Wij zullen daarin enkele spatieseringen aanbrengen en de vrijheid nemen enkele termen, waarvan wij vreezen, dat zij door den niet akademisch gevormden lezer niet aanstonds begrepen zullen worden, vertalen. Men zal het ons niet euvel duiden, dat wij zoo niet doen met alle vreemde woorden.

Hij zegt dan:

Daarom nu komen we in deze tweede paragraaf tot de opmerking, dat wie een gegeven object onderzoekt, dit object niet enkel in ruste, maar ook in zijn actie neemt, om eerst zoo tot volledige kennis er van te geraken. Dit toch geldt ook ten opzichte van de ectypische (voor het menschelek bewaard) uitgedrukte) Godskennis, die in de Heilige Schrift ten behoeve der Kerk is nedergelegd. Ook het Woord van God heeft zijn actie. Het is „levend en krachtig en scherpsnijder dan een tweesnijdend zwaard“, een „hamer die de steenrots tot morzelen slaat“. Of ook het werktale een levend zaad, dat wordt uitgestrooid, en dat, al naar gelang van den bodem dien het vindt, ontkiemt, airen schiet en vrucht draagt. De theoloog is er dus volstrekt niet mee af, zoo hij den inhoud van het Woord in ruste geconstateert, geassimileerd (geheel in zich opgenomen) en gereproduceerd heeft, zijn plicht is ook om de werking van dit principium na te speuren, als de fontein springt. De Heilige Schrift toch heeft, nadat zij gereed was, niet stil in een heilige spelonk geruist, om te wachten op den theoloog, die haar zou lezen en haar inhoud wetenschappelijk uitstellen; neen, ze is de wereld ingedragen, door lectuur en praedictuur (voorzetting), door kerkopenbaring (verkondiging) en predicatie, in verweer en strijd, en eenmaal in die wereld ingedragen, heeft ze invloed uitgeoefend op den bewustzijnsvorm van den kring, waar ge binnentrad, en zoo is er, niet het minst onder haar autoriteit en ten gevolge van de actie, die ze te weeg bracht, alomme kerkelijke belijdenis ontstaan en kerkelijk saamleven geïnstitueerd. De Heilige Schrift en de Kerk zijn dus geen elkaar vreemde fenomenen (verschijnselen), maar de eerste moet veelal als de moeder der laatste worden beschouwd. Niet alsof het Woord zonder meer ooit een Kerk of kerkelijk leven kon stichten; Zulke een inwonend mystieke kracht bezit de Heilige Schrift niet, en het spreekt vanzelf, dat de transcendente (boven-zinnelijke) actie van de wedergeboorte der uitverkorenen met de noetische actie van het Woord moet saamgaan, om de Kerk in deze of gene plaats te doen opkomen, en er in stand te houden. Op dit tweede moment zal dan ook later gewezen worden. Maar hoezeer ook aan dezen geestelijken achtergrond gebonden, is op zichzelf de Kerk-formeering en Kerk-maintenance (handhaving) actie van het Woord niet te loochenen, en kan men, cum grano salis (goed onderscheiden), het erf der Kerk omschrijven, als dat terrein waarop de Heilige Schrift heerscht en haar werking doet.

Doch hieruit volgt dan ook, dat wie op wetenschappelijke wijze de Heilige Schrift poogt te verstaan, en haar inhoud te reproduceeren, deze haar actie en het product van deze actie, niet buiten rekening mag laten, en dat alzo de theologische wetenschap ook een onderzoek naar de Kerk, haar wezen, haar rechtsafer, haar historie enz. heeft in te stellen. Wie dit verzuimt, heeft zijn object niet volledig onderzocht. Er is dus geen sprake van, dat de kerkgeschiedenis, het kerkrecht en zooveel meer als losse toevoegsels bij de eigenlijke theologische studien bij zouden komen. Integendeel, ze vormen in het theologisch geheel organische en daarom onmisbare ledematen. Al is er toch op zichzelf niets op tegen, dat men de Heilige Schrift met een goudmijn vergelijke, zoo gaat deze vergelijking toch mank, zoodra men de methode der Theologie in haar geheel poogt te overzien. Dan immers is er geen sprake van een rustende, passieve goudmijn die wacht op den delver, maar veelal van een door den Heiligen Geest voortgestuwde, en de geesten voortstuwende kracht, die diep haar spoor in het verleden teekende, en nog als een principium vol actie ons uit het levend phaenomenon der Kerk toesprekt.

Wij merken hierbij op:

1o, dat Kuyper hier Heilige Schrift en Woord van God niet scheidt. Hij gebruikt beide termen door elkander.

2o, dat hij den bekenden tekst uit Hebr. 9: „Want het Woord Gods is levend en krachtig en scherpsnijder dan een enig tweesnijdend zwaard“ niet uitsluitend op het evangelie of de prediking ervan laat slaan, maar hier ook zeer bepaaldelijk op de Schrift. De Schrift is dus niet dood, maar levend.

3o, dat hij er tegen waarschuwt, dat men ooit de meening zou koesteren, als zou men de Schrift ooit als rustend element mogen beschouwen. Zij is levend zaad. Zij is altijd in actie.

4o, dat hij opkomt tegen het gevoelen, als zou de Schrift na haar teboekstelling, iets mechanisch zijn geworden. Zij heeft, nadat zij gereed was, niet stil in een heilige spelonk geruist.

5o, dat hij aan de Schrift wel geen magische of mystieke kracht toeschrijft, waardoor de wedergeboorte zou worden gewerkt, maar wel een noetische, logische, op het bewustzijn berekende, verlichtende, actie, waarmee de wedergeboorte moet samengaan.

6o, dat naar zijn voorstelling deze actie van de Schrift in verbinding met de wedergeboorte de kerk voortbrengt. De Schrift is de moeder der kerk. En dat niet alleen. Maar zij handhaaft ook de kerk.

7o, dat hij er nadrukkelijk op wijst welk misbruik gemaakt kan worden van de vergelijking van de Heilige Schrift met een goudmijn.

8o, dat hij de actie, welke de Schrift ontwikkelt toeschrijft aan een concomitante werking van den Heiligen Geest, of om nog eens zijn eigen woorden te bezigen, zij beschouwt de Schrift als „een door den Heiligen Geest voortgestuwde en de geesten voorstuwende kracht“.

Zoo gaat er dan van de Schrift een levende en een noetische, in het bewustzijn indringende, verstand verhelderende, verlichtende werking uit.

Dat staat wel diametraal tegenover de voorstelling, als zou de Schrift zelf een donker en dood boek zijn en als zou de verlichting des Geestes niet door haar, maar op haar werken, als zou zij zelf nog uitwendige verlichting behoeven.

Van zulke uitspraken staan de werken van Kuyper vol.

Of er nu ook geen uittalingen in voorkomen, waarop men zich in schijn kan beroepen?

Naschrift. In ons vorig artikel staat: „Men is geneigd te vragen: hoe, als de Heilige Geest Zich openbaart door het gesproken Woord, is het dan wel levend en krachtig, maar als Hij het doet door het gesproken Woord, dan niet?“ De tweede maal moet „gesproken Woord“ natuurlijk vervangen worden door „geschreven Woord“.

= Wachten.

Wegens de Universiteitsdagen moeten artikelen van actueelen aard als over den Smaad, Kuyper en zijn nagedachtenis en het Gereformeerde volk op de zgn. Reorganisatie-vergadering aangedaan, en over het antwoord van „De Rotterdammer“ wachten tot een volgend nummer.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Het oorzakelijk verband in het gebeuren.

Onze lezer B. te D. deed me nog twee andere vragen.

De eerste daarvan luidt: Hoe moet ik van Christelijk standpunt oordeelen over de spreuk van Democritus: „Niets geschiedt bij toeval, doch alles heeft een reden?“

De bedoeling van de vraag zal wel zijn, of wij, christenen, deze stelling van Democritus al of niet voetstoots kunnen onderschrijven.

En dan luidt het antwoord „ja“ of „neen“, al naar ge 't neemt.

In het afgetrokken, d.w.z. losgemaakt uit het geheel van voorstellingen, waarin ze bij den wijsgeer van Abdera voorkomt, kunnen we haar zonder eenig voorbehoud overnemen.

Op grond van het Woord Gods gelooven en belijden we toch in Zondag 10 van onzen Heidelberg, dat God de Heere „alle schepselen alzo regeert, dat loof en gras, regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, spijze en drank, gezondheid en krankheid, rijkdom en armoede en alle dingen, niet bij geval, maar van zijn vaderlijke hand ons toekomen“. En ook, dat die hand onzes Gods, juist omdat ze een „vaderlijke“ hand is, alles wat over ons komt, niet in den blinde beschikt, maar dat doet met een wijsheid, die door gerechtigheid en liefde wordt bestuurd.

Zoo blijft er nergens plaats voor toeval, en heeft alle gebeuren zijn reden in den Raad, in de wijsheid, de gerechtigheid en de liefde Gods.

Doch even beslist als we Democritus' woord onderschrijven kunnen, zoo we het geheel op zichzelf nemen, even ernstig moeten we er tegen protesteerden, als we 't nemen in den zin, waarin deze heidense wijsgeer het bedoelde.

Democritus' wereldbeeld toch was materialistisch-pantheïstisch. Hij dacht zich het heelal als een onmetelijke ruimte, die gevuld was met kwaliteitsloze, onzichtbare en onveranderlijke atomen. Deze atomen werden, zoo dacht hij, in beweging gebracht en gedwongen, zich te verbinden of zich

van een te scheiden, door de godheid als de groote wereldziel, die, als zelve niet onstoffelijk, in wezen tot de wereld zelve behoorde.

De beweging, die van haar uitgang verliep naar vaste wetten.

Zoo was er dus, naar zijn meening, een onverbreekelijk oorzakelijk verband tusschen het één-gebeuren en het andere. Alle gebeuren was altoos weer gevolg van een voorafgaand; en de vaste wet, die alles beheerschte, maakte dat het nooit anders kon gebeuren dan het gebeurde.

Dat er naar Democritus' voorstelling geen plaats was voor toeval, en alles zijn reden had, was dus in zijn gedachtenstelsel geen gevolg van het vrij-machtig en wijs bestel van een boven de wereld onafwendig verheven en souverain Oppervezen, maar van in de schepselen zelve inklevende wetten.

Deze enkele opmerkingen zullen voldoende zijn, om vrager te doen inzien, dat de „spreuk“ van Democritus iets geheel anders bedoelt dan onze begrip van de voorzienigheid Gods.

De tweede vraag geldt:

Het verband tusschen verstand en wil, tusschen weten en handelen.

Ze luidt: Hoe moet ik van Christelijk standpunt oordeelen over het zeggen van Socrates: „Wie precies weet, kan niet anders dan juist handelen, en wie onredelijk handelt, doet dit tengevolge van onwetendheid“?

Een volledige beantwoording van deze vraag zou een breder uiteenzetting eischen van het Socratische stelsel, dan waarvoor het hier de plaats is.

Doch een enkele opmerking kan, naar ik denk, volstaan om B. te bevredigen.

We bewegen ons, gelijk vrager zelf zal verstaan, bij dit woord van Socrates op het gebied der zielkunde. Het geldt de verhouding tusschen het denkend en het willend leven onzer ziel, of, zooals we het kortheidsshalve doch minder juist, uitdrukken tusschen verstand en wil.

Over die verhouding was er in alle tijden heel wat strijd onder de psychologen.

Sommigen kenden aan het verstand, anderen aan den wil het primaat toe, d.w.z. dat volgens den één de teugels van ons zieleleven liggen in de handen van het verstand, volgens den ander in die van den wil. Volgens den één volgde de wil de oppermachtige leiding van het verstand, en volgens den ander werd het verstand beheerscht door den wil.

Socrates nu behoorde tot de eersten. Het verstand dicteert, zoo meende hij, aan den wil wat deze heeft te doen, en dwingt hem tot gehoorzaamheid.

En omdat ons handelen niets anders is dan het onzetten van ons willen in een daad, kwam het er, naar Socrates meende, voor het juist handelen slechts op aan, dat men juist wist en oordeelde; en had omgekeerd, alle verkeerd handelen zijn oorzaak in een niet juist onderscheiden.

Zonder dat we ons hier nu verdiepen in het — nog altoos actuele — vraagstuk der zielkunde, of het primaat in ons zieleleven toekomt aan ons verstand of aan onzen wil, zal B., na bovenstaande opmerkingen, gemakkelijk het oordeel van Christelijk standpunt over Socrates' leer kunnen vaststellen, als hij haar legt b.v. naast Rom. 7, en begrepen heeft, hoe de Socratische voorstelling tot ondergrond heeft, de veronderstelling, dat de menscheijke natuur onbedorven is, en dat alle zonde te herleiden valt tot dwaling, en dan tot dwaling, waaraan in geen enkel opzicht de smet kleef van schuld.

Indertijd ging Socrates er dan ook van uit, dat het „choone, ware en goede in den mensch aanwezig is, dat het alleen door onwetendheid in hem schuil gaat, en dat het slechts door onderlicht van zijn belemmeringen bevrijd hoeft te worden, om aan 't licht te komen.

V.

F.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

De duurte.

Het altijd belangrijke „Maandschrift voor Statistiek“ geeft ook ditmaal in het Mei-nummer zeer interessante cijfers.

Ditmaal is het een zeer aanschouwelijke voorstelling van de verhouding tusschen geld en goederen sinds 1919. Deze wordt op twee wijzen gegeven, eerst uit de prijzen van den groothandel en daarna uit de indexcijfers over de kosten van het levensonderhoud in Amsterdam. Deze laatste cijfers geven dus de kleinhandelsprizen weer.

Als basis wordt in beide gevallen genomen het jaar 1913. De toenmalige verhouding tusschen geld en goederen is dus de normale of liever de gulden was toen 100 centen waard.

In 1919 was dit 32,9, in 1921 was het 54,9 en het vorige jaar kon men voor een gulden kopen wat in 1913 voor 64,5 cent te krijgen was.

Dit komt er dus op neer, dat in den groothandel de gulden meer dan een derde van zijn waarde verloren heeft.

De cijfers betreffende het levensonderhoud in Amsterdam geven ongeveer hetzelfde beeld.

In 1919 was daar de gulden 51,5 cent, in 1921 was dit 49,6 en in '25 slechts 56 cent.

Ook dit komt dus neer op een waardeverlies van den gulden of een stijging der goederenprijzen van groote beteekenis.

De dikwijls dorre getallen der statistiek, geven hier een levend beeld van de groote verandering die zich in het economisch leven voltrekt en onwillekeurig dwalen onze gedachten van deze cijfers af naar hun beteekenis en hun oorzaak.

We bevinden ons hierbij op het moeilijk begaanbare terrein der economie en weten, dat zeer veel vragen van geldleer en prijsvorming in dit blad moeilijk besproken kunnen worden.

We willen hier slechts een paar punten even aanstippen.

In de eerste plaats zullen velen met deze cijfers voor oogen, de hoopvolle gedachte, dat de economische crisis van de na-oorlogsjaren van korten duur zou zijn, moeten loslaten.

De duurte blijkt niet een snel voorbijgaand verschijnsel te zijn, maar wij zullen duurzaam hebben te worstelen met een geheel andere waardeverhouding tusschen geld en goederen.

Hoe komt dat?

Het heeft geen nut hier de zoo dikwijls herhaalde opsomming van de algemeene oorzaken, die in den oorlog en de groote kapitaalvernietiging hun oorsprong vinden, te herhalen.

Zulk een herhaling, die voor een groot deel der lezers overbodig en voor een ander deel vruchteloos is, achterwege latende, wijzen we op twee nevenoorzaken, die misschien te weinig de aandacht trekken.

In de eerste plaats is het onmiskenbaar, dat het percentage der produceerende personen afneemt.

Eenzijds wekt een betere zorg voor den ouden dag het rentenieren in de hand, terwijl anderzijds de leeftijd waarop men aan het productieproces gaat deelnemen, steeds meer naar boven verschoven wordt.

Dit laatste is vooral het gevolg van de uitbreiding van het onderwijs. Zeer belangrijke groepen volgen het middelbaar- en hooger-onderwijs en beginnen pas op 20- of 25-jarigen leeftijd pogingen te doen om in het productieproces hun plaats te vinden, pogingen, die dan ook nog niet altijd direct succes hebben.

Hier komt nog iets bij. Een belangrijk deel van deze groep komt niet in de eigenlijke productieve bedrijven terecht, doch dient het zich steeds uitzettende onderwijs, ten behoeve van leerlingen, die ook op hun beurt weer in de school een betrekking zullen zoeken. Enzovoort.

Nu is een zekere mate van onderwijs noodig om de maatschappelijke productie op peil te houden en welke mate dit is valt niet te zeggen zoo precies, doch het is wel zeker, dat de onderwijsuitbreiding der laatste jaren, gepaard gaande met een verschuiving van den leeftijd waarop de productie begint, tengevolge heeft een onttrekking van werkers aan de directe productie, die ongetwijfeld de verhouding tusschen geld en goederen ongunstiger doet worden.

Alleen snelle technische vooruitgang zou hier de onvermijdelijke indalen kunnen ondervangen.

Dan wijzen we op een ander punt. Mr. Machine Pont schreef een boekje onder den titel „Een punt in de staathuishoudkunde: het maatschappelijk vraagstuk rakend, dat te weinig de aandacht had“.

Hij wijst er in dat geschrift terecht op, dat de vraag naar weldeartikelen steeds groter wordt. Dit heeft tengevolge, dat een steeds toenemend deel der produceerende menschheid zich bezig gaat houden met de productie van zaken, die per saldo niet onmisbaar zijn.

Steeds meer worden dus kapitaal en arbeidskrachten weggevoerd van de productie der noodzakelijke levensbehoeften.

Dit is in zoo sterke mate het geval, dat zelfs het kapitaal, dat gebruikt moet worden voor opleg, steeds meer gestoken wordt in de productie van ontheerlijke zaken.

Telkens moeten minder gunstige productie-gelegenheden in gebruik genomen worden, omdat de gunstiger gelegenheden voor een deel voor niet noodige productie gebruikt worden. Dit heeft tengevolge een stijging der prijzen van grondstoffen, kapitaal en arbeid.

Feitelijk is het dus zoo, dat het tegenwoordige geslacht, gedreven door een zucht naar welde, de schatten voor de toekomst nodig, verbeurt en tevens de productiemiddelen van het heden gebruikt voor minder noodige zaken ten koste van de eerste levensbehoeften.

Naar ik meen hebben de hier aangeduide oorzaken voor een deel de wanverhouding tusschen geld en goederen veroorzaakt.

Is dit juist, dan zijn meteen de middelen tot herstel aangewezen. Deze middelen liggen op economisch terrein. Het zijn: verhooging der productie, vermindering van welde en versobering des levens.

Een krasse weldebelasting zou hier goed kunnen werken. Doch het middel ligt niet op economisch noch op staatkundig terrein. Dat ligt ook hier in levens-verandering en -vernieuwing.

Zoodra inplaats van de jacht naar welde en genot gesteld wordt het zoeken van de dingen die

boven zijn is ook op dit terrein verbetering te wachten.

Arnhem.

E. VISSER.

LITERATUUR EN KUNST.

Naar waar de appelsienen groeien.

Herhaaldelijk als Felix Timmermans langs de Begijnenvest van zijn Vlaamsche stadje Lier wandelde, of, als hij stil z'n pijp zat te „smooren“ aan de riet-bepluimde Notho-oovers, was de wensch in hem opgekomen, Italië te gaan zien, te gaan genieten van bloeiende „gouden-regen en amandel... van winddonkere en aurora-roze en theegle rozen en al die kleurenweelde lijk openslaande vlaggen onder den zegen van een heilige Lievenvrouwenblauwe lucht“.

Van lieverlede werd die wensch een voornemen, toen het plan in hem gerijpt was een boek te schrijven over het Leven van Sint Franciscus van Assisi. Want om dezen heilige, wiens leven zoo nauw samengeweven was met dat der natuur, te kunnen verstaan, moet men die natuur kennen door eigen aanschouwing. „Ik kan hem niet zien“, zegt Timmermans zelf, „zonder het landschap, de natuur rond hem“.

Breed werd de zaak besproken en voorbereid, en toen ten vorigen jare de „lente-kitteling“ was begonnen... en het kerselaarke (in zijn Liersche boekje) eerst-communiekanten wit was opgebloeid, stond hij op een morgen ten afreis gereed. Met „ons Marieke“ (zijn vrouw), „ons Rachel“ en „ons Emma“ (zijn zuster) zou de tocht ondernomen worden „naar waar de appelsienen groeien“.

Van deze reis nu vertelt het boek, dat we thans onder de aandacht willen brengen. Het vangt aan op het oogenblik, dat ze „met de waterzwave valies naar het levergeelstieke stationneken stappen, dat plots de poort is naar Italië, Franciscanië en Macaronië“ en het eindigt, als hij weer in zijn „schoon Lier“ terug is, en hij het gevoel heeft, alsof hij „van uit het venster van een (zijn) puntgevel Italië (heeft) zien voorbij wandelen“.

We kennen sinds lang den gemoedlijken toerist als een kostelijk verteller, die veel opmerkt en ons, lezers, graag doet deelen in de vreugde, van wat hij ziet en hoort. Er ligt dus aanstonds zekere aantrekkelijkheid in, om hem op zijn tocht te volgen. Maar bovendien lokt het boek, dat geestig geïllustreerd is met de bekende Timmermans-hout-snedes, u daartoe uit, zoodra ge het in de hand neemt. Tal van menschen hebben hun Italiaansche reis beschreven en we bezitten meer dan een boek, dat ons de steden en landschappen met hun beroemde schoonheden beschrijft, maar weinige van die zeker interessante boeken wekken zoo onmiddellijk de begeerte tot lezen als dit.

't Is wellicht de naam van den Schrijver en de verwachting, die men op grond van dien naam koestert, 't zijn misschien ook de vele genoegelijke teekeningen, die het doen, feit is in ieder geval, dat men deze reisbeschrijving ontvangt als een Vlaamschen roman en direct tot de lectuur besluit. En, laat ik meteen het er bij zeggen, van dat spontane besluit zal men geen spijt gevoelen. Integendeel, als het boek „gedaan“ is, is men geheel bevredigd.

Evenwel, de eerste eigenschap van „Naar waar de appelsienen groeien“ is niet, wat ik zou willen noemen, het Timmermans-karakter, zooals dat b.v. in „Het keerseken in de lantaarn“ zoo duidelijk uitkomt. Natuurlijk vinden we het er in terug, maar zoo sterk op den voorgrond tredend als elders, is het niet. We ontmoeten hier minder den sappigen verteller, dan, wat Timmermans oorspronkelijk is, den beeldenden kunstenaar, den schilder.

Trouwens, dat is begrijpelijk. Wat Timmermans doet vertellen, zijn eigene Vlaamsche land met z'n Vlaamsche stadjes en geveltsjes en menschen, dat alles rolt weg achter den trein, die hem naar 't Zuiden voert. En de wereld, die zich voor hem opent, de kunstweelde van het classieke land der plastische verbeelding in kleuren en lijnen, doet hem zooveel zien, dat er alleen maar plaats is in zijn ziel voor bewonderen.

Maar juist dit enthousiast bewonderen geeft aan het boek zijn groote bekoring. Timmermans beschrijft hier niet, maar hij denkt hard op. Daarom krijgen we ook niet het relaas van een Baedeker of Guide Confi te lezen, maar genieten de echte schoonheids-ervaring van den kunstenaar, die de harmonie ziet en de gedachte. En als ge dan u herinnert, dat die kunstenaar Felix Timmermans is, de enthousiast, die alles op zijn kleurige wijze zegt, dan begrijpt ge, dat er van dit boek iets uitgaan kan en moet...

Van de reis zelf lezen we heel weinig. Als we met Timmermans in den trein zitten, doet hij ons naar buiten zien, naar het verglijdende panorama van bergen en bosschen. Dan spreekt de natuur-bewonderaar, die alweer geen tijd heeft om te vertellen, alleen maar wijzen kan.

Maar van de schoonheid der Italiaansche steden

„Naar waar de appelsienen groeien“, uitgev. van P. N. v. Kampen en Zoon, Amsterdam.

lezen we de het Dogenpauze, den

— 't is een met nieuw-zelfde enthousiasme ook nimmend omdat ge z met hem visionaire. S de teekening hoofdstukje „Florentie“.

Het regent, want we hebben elk h en 't laad en 't laad (housen) de spawers sp „lijk duize ons niet is heeft er ge is even gro Het zou menten dez zien. Maar in 't verba beter uit. C zonder wijz van het be 't Edele Angelico“.

gen teekent beziet in he dering van meer, dat i kleuren, in handen, en uitdrukking

„Er valt ee u go word Nader da van dit stu gelico gebr

Het twee ving van S Sint Francis trouwe heb nu we zoo kleurt dit n bli. Ge zie in het „p gaarne toek het „bosch“ „Het is ro als een ho

Uiteraard van het bo zelf zien va heeft. Het als een de het geeft d door het p

Zoo is di beschouwin ring door „stenaar“ beid breng

Maar hoe leeft maristische Een enkel

In Italië hoofd gede die, de ker trokken gev 't hoofd sp opmerker r zometje: ons in ha en gant de die zich o verhoocht

In Rome van Latera deze macht zoldering... kangen... adem... macaronie-e

Van zooz hoofd delon schilderinge van licht v te onspan stenaar na leidt, zoo nuchteren V of een sin doonetig It als iemand de humor buok...

Het jong- voortig ong afging, ma de aandacht